

et sentit Spiritum sanctum a Patre et Filio procedentem, domesticum sibi esse, fautorem et defensorem suum, quia ipse consolator est vere poenitentium, advocatus in se sperantium. Videt iterum et sentit angelicos spiritus profectibus suis applaudentes et ut concivis ipsorum adscribi mereatur, ardentius inhiantes. Ista Ecclesia promptuarium quidem est eorum qui in caelis conscripti sunt. Huic Ecclesiae illa quae suspensis organis ad Deum suspirat adhuc super flumina Babylonis, originali cognitione conjungitur, et naturali affinitate, moribus et votis unitur. Ab eo utique ministro qui hujusmodi est, vitulus saginatus, integer ac perfectus, agnus, anniculus, plenus et immaculatus, cum omni suavitate, dulcissimo sapore, gratissima jucunditate percipitur, et sumptus non consumitur. Cibus enim vitae est, qui de caelo descendit.

10. Potesne aestimare quale vel quantum est hoc Sanctum sanctorum, et Sacramentum sacramentorum, amor amorum, dulcedo omnium dulcedinum? Haec sunt vere festa paschalia, haec sunt gaudia et ferula vitalia justorum, haec sunt spirituales deliciae justorum et sanctorum. Hic bibuntur in loco uberi torrentes lactis, flumina mellis, liquores balsami caelestis. Haec efficitur una caro sponsa cum sponso, unus spiritus sancta anima cum Christo. Experientia horum et similium, spiritus et vita est: nec animalis homo horum sensu fruatur vel accessu. Amici sponsi, id est, boni episcopi, boni abbates, et caeteri timorati et religiosi viri, gustaverunt et plenissime sunt experti quod nos dicimus. Ideoque ad mensam altaris frequentius accedunt, omni tempore candida facientes vestimenta, id est corpora, prout possunt melius, utpote Deum suum manu et ore contrectaturi, et colloquentem sibi ipsi audire. Ibi enim celebratur familiare colloquium inter Deum et Moysen amicum suum, id est bonum et fidelem ministrum.

11. Caeterum sermo ille non est sonans, sed penetrans; non loquax, sed efficax; non obstrepens auribus, sed blandiens affectibus: sermo ille non popularis, sed singularis et privatus. Non sonat in foro, non auditur in publico. Secretum consilium secretum quaerit amicum: auditui procul dubio gaudium dabit et laetitiam, si sobria cordis aure percipitur, *Audi*, inquit Dominus, *Israel, et tace*. Respondit fidelis amicus et fidelis servus pie familiaritatis ausu, non tamen vocali plausu, sed suavi planctu, dicens cum Samuele. *Loquere, Domine, quia audit servus tuus (1 Reg. III, 10)*: et cum propheta, *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus (Psal. LXXXIV 9)*. Certe ibi loquitur Christus cum ministro suo: *Pensa*, inquit, *jugiter, repone fideliter; amplectere suaviter quod vides quod agis, quod tenes. Amplectere, inquam, pie recordationis affectu, et pie imitationis effectu, sciens quoniam talia oportet te praeparare. Apparatus mensae istius, non hominis est, sed fidei: non facinoris, sed mysterii:*

A non temporalis alimenti, sed aeterni. Qui sum auctor muneris, ipse sum testis veritatis. Altare cui assistis, quam pro te sustinui representat crucem; et calix, sepulchrum in quo mortuus quievi: patena, lapidem superpositum; corporale, sudarium; substratoria corporalis, linteamina quibus involutus fui. Hostia quam vides, jam non est panis, sed caro mea, quae pependit in cruce pro mundi vita. Sane mutatio ista benedictionis opus est, non originis. Virtus hoc facit, non usus: effectus est potentiae, non usus naturae: dignatio est, non ratio. Misericordia est, non miseria. Non commune, sed solum: divinum est, non humanum: pietatis sacramentum, non Deitatis detrimentum. Hic pereat physicale nutrimentum. Cibus iste non est ventris, sed mentis. **B** Non est enim datus ad ruinas hujus vitae, quae vapor est ad modicum parens, sed ad aeternam vitam animae conferendam. Iste est panis Angelorum, qui nescit putrescere: non vadit in secessum, sed tendit in excelsum. Illuc reducit hominem unde traxit imaginem. *Caro autem mea vere est cibus*. Similiter liquor **673** iste quem vides, jam non est vinum, sed sanguis meus, quem pro te fudi in pretium, tibi reservans in altari poculum, in peregrinatione tua praesidium, in exitu de Aegypto conductum, in caelo viaticum. Ego botrus carnis, pro salute tua portatus sum ad torcular crucis: inde eliquatum est mustum tuae redemptionis. *Sanguis autem meus vere est potus (Joan. VI, 56)*.

12. Mira, sunt, fratres, quae de Sacramento isto dicuntur. Fides est necessaria: scientia rationis supervacua. Scientia ratione et intellectu colligitur: fides sola auctoritate inducitur. Augustinus contra Filicium: « Hoc fides credat, intelligentia non requirat, ne aut non inventum putet incredibile, aut repertum non credat singulare. » Haec sunt, fratres, quae fidem necessario exigunt, rationem omnino non admittunt. Expetunt simplicem creditorem, arguunt impium discussorem. Et ideo credi oportet simpliciter, quod investigari non potest utiliter. Hic est ille torrens, quem transvadare non potuit Elisaeus. Nolite itaque, nolite quaerere quomodo fiat: nolite dubitare utrum fiat. Nolite irreverenter accedere, ne vobis ad mortem fiat. Deus enim est; et quamquam panis mysteria habet, mutatur tamen in carnem. Deus et homo est, qui testatur panem veraciter fieri carnem suam. Vas electionis est, qui minatur iudicium non dijudicanti tam sanctam carnem. Id ipsum, o christiane, de vino sentias, id honores in vino. Creator vini est, qui vinum provehit in sanguinem Christi: Doctor gentium est, cujus assertionem mortem bibit bibens indigne sanguinem Christi (*1 Cor. XI, 29*).

13. Et sciendum quod aqua mixta cum vino notat unionem membrorum cum capite suo. Aquae enim multae, populi multi (*Apoc. XVII, 15*). Tres autem portiones quae in altari fiunt de corpore Christi, mysticam significationem habent. Est enim corpus Christi universa Ecclesia, caput scilicet cum membris: et inveniuntur in corpore isto quasi tres

partes, ex quibus totum corpus constat. Una pars ipsum caput. Caput enim et caput est, et pars corporis similiter. Itaque caput ipsum pars corporis una est. Caput, inquam, quod jam immortale et impassibile resurrexit, non moriturum neque passurum amplius. Altera pars corporis est in membris illis, quae jam cum capite suo quasi in sabbato quiescunt in anima: immortalitatis unam stolam possidentes quantum ad animas in caelo. De talibus dicitur: « Gaudet in caelis animae sanctorum (in *Offic. Eccl. de Martyribus*). » Sunt igitur duae partes istae simul: caput scilicet id est Christus; et altera pars corporis, id est boni defuncti, quorum corpora requiescunt in sepulchris, et animae cum Christo sunt. Propterea in altari duae partes reservantur extra calicem, quasi extra passionem; quia beati jam nullum sentiunt dolorem, quoniam hac priora transierunt. Tertia portio, quam in sanguinem ponimus, illam partem Ecclesiae significat, quae calicem Domini bibit, id est Christi passionem imitatur. Cui in Apostolis a Domino dictum est: *In me pacem habebitis; in mundo pressuram habebitis (Joan. XVI, 33)*.

14. Odor, species, sapor, pondus remanent ad mysterii ritum, et ad gustus suffragium, ut horror penitus tollatur, et meritum sortiatur. Etenim ne humana infirmitas esum carnis et potum sanguinis in sumptione horreret, Christus velari et palliari illa duo voluit speciebus panis et vini, quae inter humani generis victualia quodammodo tenent principatum. Nam ad litteram quidem praebitis omnibus cor hominis confirmat panis, et vinum laetificat. Sic itaque corpus et sanguinem suum sumenda proposuit, ut sensus in uno fovetur; in altero fides aedificaretur. Fovetur enim sensus in uno, dum solita tantum et consueta prospicit: aedificatur fides in altero, dum oculo carnis vidente aliud exterius, oculus cordis aliud sensit et reveretur interius. Aliud enim latet, aliud patet. Posuit enim tenebras latibulum suum (*Psal. XVII, 12*). Quemadmodum enim species illic videntur, quorum res vel substantiae ibi esse non creduntur; sic res veraciter et substantialiter creditur, cujus species non cernitur. Videtur enim species panis et vini; et substantia panis et vini non creditur. Creditur autem substantia corporis et sanguinis Christi; et tamen species non cernitur. Proponitur igitur species panis et vini, ut doceatur plena et perfecta esse refectio in sumptione **671** corporis et sanguinis Christi, plena refectio cibi et potus. Cibi autem et potus substantiae principales sunt panis et vinum.

15. Cum autem unum sit Sacramentum, tria ibi discreta proponuntur, scilicet species visibilis, veritas corporis, et virtus gratiae spiritualis. Aliud est species visibilis, quae visibiliter cernitur: aliud veritas corporis quae sub visibili specie invisibiliter creditur: atque aliud gratia spiritualis, quae cum corpore et sanguine visibiliter et spiritualiter percipitur a solis digne communicantibus. Tria quippe in Sacramento altaris attendere debes: speciem pa-

nis, veritatem carnis, virtutem gratiae spiritualis, Usque ad speciem panis sensus pertingit exterior: ad veritatem carnis, fides interior: ad virtutem gratiae spiritualis, charitas superior. Speciem panis rodit aliquando sores parvissimos: christianus [suppl. veritatem] recipit etiam pessimus: virtutem gratiae spiritualis non nisi praedestinatus recipit. Quod itaque videmus, species est panis et vini. Quod autem sub specie illa credimus, verum corpus est et verus Christi sanguis, quod pependit in cruce, et qui fluxit de latere. Comestio itaque sacramentalis, quantum ad visibilem speciem, et quantum ad corporis Christi veritatem, convenit bonis et malis communiter. Sed est alia comestio, sicut jam diximus, honorum solummodo, quae per Dei gratiam, et per finem ex dilectione operantem vitae meritum efficit, et affectus mentium in cordibus percipientium vel ministrantium, intercedente spirituali et subtiliori quadam unione capitis et membrorum. Unde est illud: « Ut nobis fiat corpus et sanguis Filii tui, » Nobis, inquit, fiat. Fit enim procul dubio corpus Domini in mensa altaris semper, cum solemne illud celebratur mysterium ritu debito: sed non semper eis fit, per quos fit. Unde illud item in Canone: « Ut quoque ex hac altaris participatione Sacramentum Filii tui sumpserimus, omni benedictione caelesti et gratia repleamur (ex *Canone Missae*). » Non enim omnes qui corpus Domini sumunt ex participatione altaris, spiritualiter illa benedictione caelesti et gratia replentur: Unde est illud, « Ut quod temporaliter gerimus, aeternis gaudiis consequamur: » item, « Ut quae visibilibus mysteriis sumenda percipimus, invisibili consequamur effectu (in *Orat. commun*): » et multa in hunc modum.

16. Hoc itaque Sacramentum ab aeterna repositum, diabolo celatum. Prophetis revelatum, sollicitudini vestrae creditum, debita est gratiarum actione prosequendum. O sacrum, o caeleste ministerium vestrum, laudabile desiderium, insigne spectaculum, solemne miraculum! Deus qui mirabilis est in omnibus, se ipso certe mirabilior quantum ad vos ostenditur, dum mirabiliora per vos operatur. Quid plura? Sacerdotes Dei, benedicite Domino, digna Deo satagentes, ne vobis fiat in ruinam, quod digne suamentibus provisum est ad medelam. Sacerdotes Dei non immerito vos dixerim, si vixeritis sacerdotallyter in domo Domini. Non enim provenit dignitas in hoc nomine, quod est Sacerdos. Non, inquam, ex nomine, sed ex virtute; conversatione, non officio; merito, non vocabulo; sanctitate, non ministerio. Unde scriptura dicit: « Sacerdotales viros quaerimus, qui plures habemus sacerdotes. » Plures, inquam, numero, non merito; simulatione, non fide, specie, non virtute; commixtione corporali, non vinculo spirituali; carnis adjunctione, non cordis unitate. Sunt enim lotis manibus, tamen illotis operibus cruenta conscientia ad divina accedunt sacrificia: comedunt sine timore et sine reverentia carnes Agni, qui praesidet in caelo, sicut carnes quae ven-

duntur in foro. Non sicut sacerdotes assistunt in altario, sed sicut carnifices in macello. Grave igitur pondus, grave est periculum istius honoris. Gradus quippe iste gradus casualis est, gradus judicialis est, nisi meritis illustretur dignitas unctionis, nobilitate morum, exercitatione virtutum, et instantia honorum operum. Fodite igitur, charissimi, domesticos parietes, id est, ponite corda vestra super vias vestras. Satagite, quantum poteritis, redimere cito in quibus

SERMO IN NATIVITATE S. JOANNIS BAPTISTÆ

DE DECEM PRIVILEGIIS EJUS.

675 Hic sermo recensetur inter opera Petri Damiani, tribuiturque Nicolao Clario-Vallensi in Bibliotheca Patrum Cisterciensium (in qua que desunt, uncinis hic inclusimus) et in codicibus manuscriptis. Sed huic obstare videtur, quod Auctor num. 5 dicit, suo tempore solius Christi et S. Joannis Nativitatis festivitatem in Ecclesia receptam: cum tamen ex S. Bernardi epist. 86, tum etiam ex epist. 174, ad Canonicos Lugdunenses, constet, tunc temporis B. Marice Nativitatem fuisse solemnem; imo ipse Nicolaus pro ea sermonem habeat. Nisi forte quis dicat, illud de universali et antiquiori more seu ritu intelligendum esse.

1. Hodie, dilectissimi, dies nobis illuxit insignis, et tanto diebus cæteris sanctorum, quanto sanctiorem hominem terris effudit. In hac siquidem die natus est sanctorum splendor, justorum gloria, lætitia Angelorum, excellentissimus homo consanguineus Christi, amicus sponsi, sponsæ preparator. Unus est, et similem non habet, qui choris insertus angelicis, sublimioris coronæ titulis universitatis humanæ transcendit ascensum. Denique, *Internatos mulierum non surrexit major Joanne Baptista* (Mat. xi, 11). Felix homo, qui feliciter cælorum perambulans officinas, cursu felicissimo sequitur Redemptorem; nec alienus præcluditur fastigio dignitatis, quem summæ felicitatis immensitas largius irroravit. Lætantur Angeli, et utriusque naturæ numerositas admiratur hominem sic ingressum abyssum luminis et intra interna divinitatis absorptum, ut ipsam reverberet aciem angelicæ puritatis. Elevantur omnes, et meritorum prærogativis ante consistorium majestatis exsultent; non erit tamen qui ad beati Joannis Baptistæ privilegium audeat aspirare. Age, jam aggrediamur ingredi virtutum insignia, quæ Deus majestatis in amico suo gloriosa cumulatione signavit. Sic enim ab ortu vitæ suæ usque ad occasum conversatus est cum hominibus, ut forma vitæ, morum informatio habeatur. Et licet hujus sermonis aurea non rutilent pulchritudo, tentabimus tamen rerum veritatem qualicunque stilo perstringere, illud sapientis attendentes: Prudentibus viris non placere phalerata, sed fortia.

2. Primus enim honor est gloria in annuntiatione. Non est dissimulanti silentio transcendendum, quam solemnem glorificationem pueri hujus in hunc mundum nuntiatur ingressus. Adest angelus Gabriel, si

offendistis. Dies enim Domini sicut fur ita veniet (I Thess. v, 2). Sicut enim nihil certius morte, ita hora mortis nihil incertius: quod ut dignum est, peccate; et ad pensandum circumspectius invigilate, Deo quidem erit ad gloriam, Angelis ad lætitiæ, subditis vestris odor ad vitam, vobis autem ad coronam. In quo Christus et christos suos exaudire dignetur, ministrando auxilium gratiæ suæ, qui vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

et a superiorum cælorum cardine Domini fortitudo descendens, stat a dextris altaris incensi. Nec quilibet angelus, sed ille sublimior, qui beatæ Virgini nuntium attulit singulare, etiam electus est ut nuntiaret militem, qui Regem nuntiare debebat. Astat Sacerdos sacerdotalibus indutus, et multiplici vestimentorum varietate cælestium sacramentorum præfigurans imaginem, purgationem peccatorum mystici sanguinis aspersione designat. Consistit coram arca fœderis, ante testamenti tabulas, et urnam auream habentem, manna, virgam Aaron, Cherubim et propitiatorium, solemniter infulatus, vultui Dei, gloriæ majestatis, rerum omnium Domino vota percelebrat. Dies instat solemnis, et cæteris diebus multitudini Judæorum celebrior, Domini præcipientis attestazione sublimis, sane spectabilis et festiva; in qua sola soli Pontifici licebat introire in Sancta sanctorum, et asper, in multiformi summæ divinitatis iram refrigerare. Convenitur undique in sanctam civitatem, et populorum turba frequentior cumulat materiam gaudiorum. Inter quæ sacra consistens Archangelus: *Ne timeas*, inquit, *Zacharia, quia nascetur tibi filius* (Luc. i, 13), parentum gaudium, nobilitas generis, orbis exemplum, finis Legis, Evangelii principium, mortis expulsio, janua vitæ, deus hominum, conversationis splendor, omnis justitiæ principatus. Et ne diffusiori tractatu rerum excellentiam confundamus, nascentis et conversantis integritas in Libris evangelicis plenius assignatur. Considera nuntiantis sublimitatem, **676** loci dignitatem, dei reverentiam; et tunc intelligere poteris quam superexcellenti gloria Joannis Baptistæ genitura prædicetur. Salva igitur Redemptoris reverentia (quia non derogamus Regi, si

Regis militem honoramus), cum ille Dominus, hic servus; ille Creator, hic creatura, digniori præmonstratione Joannes nuntiatur quam Christus. Christus fortassis in thalamo: Joannes in templo, et non solum in templo, sed etiam ante Sancta sanctorum; et insigni die solemnitatis eorum; Joannes ab eodem archangelo, in loco digniori, tempore sanctiori, apertiori miraculo prædicatur. Recole Isaac ab Angelis nuntiatum (Gen. xviii, 10); Samson per Angelum prædicatum (Judic. xiii, 3), et universam Nazaræorum sectam conspice; et solum Baptistam, tam in hoc, quam in aliis invenies digniorem.

3. Secundus honor est sanctificatio in utero matris. Quicumque de massa prævaricante mundum ingredimur, longam restem originalis peccati nobiscum trahimus. Solus ille qui peccatum non fecit, exciuitur, quem virginalis uteri thalamus ignorantis virum terris effudit. Longe quippe aliter quam nos et dissimili modo conceptus est, Spiritu sancto tota majestate Virginem inundante, superans usum carnis, naturæ ordinem, viri commixtionem. Sic quippe decibat ut peccatum nesciret, qui peccatum tollebat; similitudinem carnis peccati suscipere, non autem carnem peccati. Cum igitur omnes in iniquitatibus concepti sint, neminem unquam mortalium intra materna viscera sanctificatum legimus, præter Jeremiam, et Joannem Baptistam. Quanquam et de singulari Virgine nulla sit ambiguitas, quin ipsa maternis circumseptis visceribus, sublimiori sanctificationis genere mundata sit, utpote sanctuarium illud, in quo Deus et Dei Filius carnem fuerat suscepturus. Sed longe minor Jeremiæ sanctificatio, quam Joannis. Ille quidem in utero matris sanctificatus, hic Spiritu sancto repletus fuisse cognoscitur. Multo quippe excellentius est Spiritu sancto repleti, quam sanctificari. Ibi enim sanctificatio emundationem: hic repletio inundationem signat. Denique et Apostoli, qui manibus suis tractaverunt de Verbo vitæ, cum Spiritum sanctum accepissent de Salvatoris afflatu, vix quinquagesimo a resurrectione die ad illum gradum potuerunt pervenire, ut diceretur de eis: *Repleti sunt omnes Spiritu sancto* (Act. ii, 4). Et licet Spiritus sanctus largiori tunc munere credentium corda repleverit, hoc tamen Joannes legitur in utero assecutus, quod apostolica celsitudo tandem longiori promissione meruit obtinere. Attende, obsecro, diligenter, quam ordinata dispositione Spiritus ille multiplex Jeremiam sanctificat, Joannem replet, et supervenit in Mariam. Et Jeremiæ quidem admiranda sanctificatio; quia etsi in peccato conceptus est, nascitur tamen sine peccato. Ante enim quam exiret de ventre, sanctificatus est. Nec poterat nasci non sanctus, qui in utero matris erat sanctificatus (Jer. i, 3). Mira res, et retro transactis sæculis inaudita, hominem conceptum in peccatis, nasci sine peccato! Joannem vero longe gloriosior virtus implevit, qui et sanctificatus est a peccato, et ita dominante Spiritu superfusus, ut et purgatus exeat, et repletus. Vere magnus coram

Domino, quem angelus nuntiat, sanctificat Deus, Spiritus replet, vita commendat. Ineffabili enim modo supervenit in Virginem, quam tota **677** divinitatis plenitudo sine mensuræ discretionem perfudit, ut totum caperet qui fecit totum, ut non solum a peccatis ablata, et repleta Spiritu sancto, sed et de Spiritu sancto concepisse credatur: quia *quod in ea natum est, de Spiritu sancto, est* (Matth. i, 20). Inde est quod singulari prærogativa fides catholica Filium Dei natum de Virgine, conceptum de Spiritu sancto confitetur, ut divinitatis et humanitatis indivisibilis adunata connexio vocabulorum indifferentia designetur. Vides ergo quam remotiori privilegio speciosus forma præ filiis hominum, a filiis hominum in concipiendo discretus sit. Illi etenim de peccatis et in peccatis concepti sunt: hic in Spiritu et de Spiritu sancto concipitur. Hæc sane dicta sint de conceptione Joannis. Sed si in aliquod sanctorum auctoritatibus videntur obviare, volumus ut sine omni excusationum vel defensionum patrocinio subruantur.

4. Tertius honor est Excellentia in exultatione. A sæculo non est auditum, quod quis exsultaverit in utero matris, cum hic in gaudio exsultasse legatur. Prorsus obstupenda dignatio, puerum vix conceptum, in motum exultationis erumpere, eique gratanter occurrere se vitio dulciori, quem virginali substantiæ præsens infusum. Beata anima, quæ in via peccatorum non stetit, sed secretiori semita de cœlestibus officinis egrediens, in audita gatulationis est sortita dulcedinem! Felix Elizabeth, ad quam properat Mater Salvatoris, quam saluatoris obsequiis cælorum imperatrix [imperit an impetit]? Sed puer multo felicior, qui salutantis majestatem agnoscens, intra viscerum tenebrosa volumina gaudio gaudet, quia vim tam beatæ salutationis attendit. *Et factum est*, inquit, *ut audivit salutationem Mariæ Elizabeth, exsultavit in gaudio infans in utero ejus. Ascendit cum festinatione Virgo in domum Zachariæ ad salutandam Elisabeth, portans in utero Filium Dei, Regem gloriæ, Dominum majestatis. Occurrit Elisabeth, et antiquæ sterilitatis carens opprobriis, amicum sponsi, præconem Verbi felicissimo ventre deportat. Junguntur amplexus, venit ad oscula, et copulantur felices uteri: Regem et militem non nisi duo tenerrimi parietes abjungunt. Quid mirum, si miratur puer et exsultat a tactu tam proximæ divinitatis et afflatu? Poteratne vacare a quocunque miraculo, cui præsens erat Regis præsentia, regnantis Mater, mundi Redemptor? Quid quod non semel tam sanctorum amplexuum fuit celebrata conjunctio? Mansit autem Maria cum illa quasi tribus mensibus, ait Evangelista (Luc. i, 41, 56) Tanto tempore manet cum Elisabeth virginalis integritas, et nunc dulciori eductio, nunc feliciori amplexu Joannem puerum consuevit et insiguit. [Et fortassis usque ad diem nativitatis ejus gloriosa Virgo cum cognata morata est, donec puerum natum sinu beatissimo confoveret: et uno pariete re-*